

BSOBAC – Bacheloroppgave

«Den vankannen du trenger»

Det samfunnsvitenskapelige fakultet - Bachelor i sosialt arbeid

Stavanger 15.05.2024

Kandidatnummer: 4021

Antall ord: 9195

Innholdsfortegnelse

Innledning	5
Presentasjon av problemstillingen	5
<i>Folkehelsearbeid .....</i>	<i>6</i>
<i>Psykisk helsefremmende arbeid.....</i>	<i>6</i>
<i>Psykososialt arbeid .....</i>	<i>7</i>
<i>Tverrprofesjonelt samarbeid arbeid .....</i>	<i>7</i>
Lovverket	7
Teori	9
Helsefremming	9
Sosial urettferdighet	9
Metode	11
Søkemethodikk	11
Kriterier	11
Artiklene.....	13
<i>«Barnevernspedagogers, sosionomers og</i>	
<i>vernepleieres rolle og status i skolen av Per-Åge</i>	
<i>Gjertsen, May Brit Viola Hansen og Anne Juberg.....</i>	<i>14</i>
 <i>«Psykisk helse skapes i de daglige skole-</i>	
<i>erfaringene: skolen som arena for å fremme</i>	
<i>god psykisk helse i et systemisk perspektiv»</i>	
<i>av Kjersti Lien Holte, Espen Marius Foss</i>	
<i>og Roger Strang.....</i>	<i>15</i>
 <i>«Helsefremmende kompetanser og</i>	
<i>helsefremming i skolen» av May Olaug</i>	
<i>Horverak og Miple Helmersen.....</i>	<i>15</i>
Validitet	16
Reliabilitet	16

Funn	18
Innledning	18
Psykiske problemer	18
Kunnskap om psykisk helse i skolen	18
Helsefremmende arbeid	19
Organisering og miljøarbeiderollen	19
Tverrprofesjonelt samarbeid	20
<i>Psykososiale tiltak med effekt</i>	20
Drøfting	22
Psykisk helsefremmende arbeid	22
<i>Psykiske vansker hos unge</i>	22
<i>Ressursfokus i skolen</i>	22
<i>Psykisk helsefremmende miljøarbeid</i>	23
<i>Brukermedvirkning</i>	24
Psykisk helsefremmende miljøarbeid	25
<i>Økte kompetansebehov</i>	25
<i>Helhetsforståelse</i>	25
<i>Psykososial kompetanse</i>	26
Komplementering eller fragmentering?	27
<i>Brobyggende holdninger</i>	28
<i>Lærere og miljøarbeidere?</i>	28
Avslutning	30
Litteraturliste	31

«Det bor i alle mennesker en blomst som er unik.
Og når du vanner ugresset, får blomsten ingen flik
Av solskinn i ditt hjerte –
Den gode blomsten gjemmer seg i smerte.

Å vanne blomsten i deg selv, det krever litt av deg.
Den vannkannen du trenger, skal du nå få av meg.
Din personlighet, og den du er, er faktisk ganske god,
Se det, og alt som livet gir, så kan blomsten i deg gro.»

Tale Maria Krohn Engvik (2019, s. 102)

1.0 INNLEDNING

Denne oppgaven vil starte med å presentere problemstillingen. Videre vil det vises til hvordan problemstillingen avgrenses. Deretter vil sentrale begreper for oppgaven presenteres.

Bakgrunnen for valget av problemstillingen vil deretter legges frem. Til slutt vil relevante regler og lover presenteres. Lovverket trekkes inn for å understreke forpliktelsen myndighetene har til å sikre mennesker sine rettigheter. Sosiale problemer viser til behov i samfunnet som ikke alltid er tilstrekkelig dekket i lys av disse rettighetene.

1.1 Presentasjon av problemstillingen

Denne oppgaven handler om hvordan miljøarbeidere kan jobbe psykisk helsefremmende i skolen gjennom tverrfaglig arbeid. Miljøarbeid innebærer å arbeide i skolemiljøet. Denne oppgaven sirkles inn på psykisk helse. Fokuset vil her være på å finne positive faktorer i miljøet som fremmer god psykisk helse. Vekten legges her på hvordan miljøarbeidere kan bidra med psykisk helsefremming på skolen. Miljøarbeiderne kan være barne- og ungdomsarbeidere, ufaglærte eller profesjonsutøvere med høyere utdanning. Denne oppgaven legger vekt på den sosialfaglige kompetansen vernepleiere, sosionomer og barnevernspedagoger har. Likevel vil yrkesgruppene kompetanse rundt dette området kunne overføres til miljøarbeidere med ulik kompetansebakgrunn.

Dannelsen av gode rammer rundt barns oppvekstkår er å anse som en av de viktigste samfunnsoppgavene. Flere sektorer står ansvarlige for å sikre barn en god livskvalitet (Meld. St. 19, (2018–2019, s.25). Barn tilbringer mye tid på skolen fra ung alder av. Derfor falt valget på helsefremming innenfor skolen. Dette er et sted ansatte i stor grad påvirker barns utvikling. Ønsket om å sikre en god oppfølging av barn har styrt mitt valg av tema. Det rapporteres nemlig om en stadig økning i psykiske helseutfordringer hos unge, da særlig hos jenter (Meld. St. 19 (2018-2019), s. 22). Under pandemien ble betydningen av skole som arena satt et forstørrelsesglass på. Hvordan skulle det gå med de sårbare barna når de ikke fikk være på skolen under nedstemningen? Skolens betydning for barns helse fikk meg engasjert i hva som gjør skolen så viktig, hvordan skolen kan sikre god helse, og hva som er årsaken til at barn har disse vanskene.

1.1.1 Folkehelsearbeid

Folkehelsearbeid innebærer å jobbe forebyggende og helsefremmende, i tillegg til å arbeide rehabiliterende pleiende og behandlende (Garsjø, 2018, s.36). I denne oppgaven vil folkehelsearbeidet rettes mot å jobbe forebyggende i lys av helsefremmende arbeid. Tidlig innsats i skolen er et vesentlig fokus for å imøtekomme behovene. Tidlig innsats innebærer nemlig å legge til rette for å unngå at problemer oppstår. I tillegg omhandler innsatsen å ta tak i problemer tidlig, slik at problemomfanget ikke blir like stort (Meld. St. 19 (2018-2019), s. 25). Begrepet folkehelsearbeid er kritisert for å være for altomfattende (Garsjø, 2018, s.36). Kommunene har en sentral rolle å spille i folkehelsearbeidet. Gjennom samhandlingsreformen ble det satset på kommunale tjenester og fagområder som folkehelse, forebygging, tidlig innsats og lavterskeltilbud (Glavin & Erdal, 2018, s. 22).

Hensikten med forebygging er både å redusere risikofaktorer og å styrke beskyttelsesfaktorer (Meld. St. 23, 2022-2023, s. 19). Risikofaktorer er enhver faktor ved individet eller i oppvekstmiljøet, som kan medføre en negativ psykososial utvikling (Gjertsen, 2013, s. 43). Beskyttelsesfaktorene ser på faktorer som spiller inn når det går godt for mennesker (Garsjø, 2018, s 25-27). Gjertsen (2013, s. 45) peker på at en beskyttende faktor virker sammen med risikofaktorer. En beskyttelsesfaktor vil redusere den negative innvirkningen som en risikofaktor har. Der hvor forebyggende arbeid sikter seg mot negative fenomen og årsaker til at det går galt, innebærer helsefremmede arbeid å se på beskyttelsesfaktorer. Helsefremming ser mer på helheten i menneskers livssituasjon, fremfor å kun ha fokuset rettet mot risikofaktorer (Kristoffersen, 2019, s. 139).

1.1.2 Psykisk helsefremmende arbeid

Psykisk helsefremmende arbeid er et positivt rettet arbeid som starter før psykiske problemer er synlige, og rettes mot alle elever. «Det psykisk helsefremmende arbeidet kjennetegnes ved en styrking av den psykiske helsen gjennom tiltak som øker livskvalitet, mestring, selvbilde, kunnskap om gode valg for egen helse og evne til å håndtere motgang og belastninger i livet» (Meld. St. 23, 2022-2023, s. 19). Psykisk helse vinkles i følgende tekst opp mot psykisk uhelse. Psykisk uhelse er en kombinasjon av til dels psykiske lidelser, men også noe psykiske plager (Barstad, 2014, s. 285). Det forebyggende fokuset i oppgaven knyttes til mildere psykiske plager, fremfor alvorlige psykiske lidelser.

1.1.3 Psykososialt arbeid

Svalastog et al (2019, s. 20) sier at «det psykososiale arbeidet kan ved å rette seg mot ulike faktorer som har betydning for helse, være helsefremmende, forebyggende en del av behandlingen eller være forbundet med ulike former for ettervern eller rehabilitering».

Psykososialt arbeid innebærer sosiale og helserelevante utfordringer i spennet mellom individ og samfunn (Svalastog et al, 2019, s.18). Psykiske problemer må altså forstås i sammenheng med omgivelsene utenfor skolen også. Psykososialt arbeid relateres ofte til sårbare barn (Svalastog et al, 2019, s.19). Miljøarbeidere jobber sosialt i skolen med elever, og de jobber derfor også psykososialt. I denne oppgaven vil det psykososiale arbeidet konsentreres mot helsefremmende arbeid. Det helsefremmende arbeidet retter seg mot alle elever i skolen.

1.1.3 Tverrfaglig arbeid

Tverrfaglig arbeid er en måte flere ulike yrkesgrupper jobber sammen på mot et felles mål.

Tverrfaglig arbeid er et samarbeid mellom profesjoner som her knyttes synonymt til begrepet tverrprofesjonelt samarbeid (Glavin & Erdal, 2018, s. 25). I denne teksten er det dette tverrprofesjonelle samarbeidet mellom yrkesgrupper i skolen det tas utgangspunktet i, med vekt på hvordan miljøarbeiderne kan bidra inn i samarbeidet. Samarbeidskompetanse defineres av Glavin og Erdal (2018, s. 38) som brukerorientering, helhetsforståelse, problemløsningsevne, samarbeidsevne, fleksibilitet og omstillingsevne.

I arbeidet med barn og unges oppvekstmiljø er samarbeid med en helhetlig planlegging med flere aktører viktig (Glavin & Erdal, 2018, s.20) «I dag er psykososiale problemer hos barn økende. Slike problemer er kompliserte, og det er større mulighet til å få fram et helhetlig bilde av situasjonen ved tverrfaglig samarbeid». (Glavin & Erdal, 2018, s. 21). Behovet for et slikt samarbeid er bakgrunnen for at miljøarbeidet i skolen kobles opp til tverrprofesjonelt samarbeid.

1. 2 Lovverket

Etter Kongeriketets Norges Grunnlov fra 1814 § pliktes Norge til å følge menneskerettighetene.

Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett 21. mai 1999

(menneskerettsloven, mrl.) har inkorporert menneskerettigheten i norsk lov. I mrl. Vedlegg 8.

FNs konvensjon om barnets rettigheter 20. november 1989 artikkel 29 nr. 1 bokstav a,

presiseres det at det er utdanningens ansvar å utvikle barnets personlighet, talenter, psykiske og fysiske evner så langt det er mulig.

Folkehelseloven (2011) viser i §1 til at hensikten med loven er å sikre en utvikling i samfunnet med folkehelsefremming. Derav hvor sosiale forskjeller utjevnes og helse, trivsel og miljømessige forhold legges til rette for god helse. Videre i fhl. § 9 presiseres det at det er kommunens ansvar, jf.§5, å sette inn nødvendige tiltak knyttet til oppvekst og levekår som bolig, utdanning og fysiske og sosiale miljøer. Her berøres alle områder som påvirker helsen. Kommunens ansvar for å møte de psykososiale utfordringene synliggjøres her. Dette viser til skolens ansvar rundt tilretteleggingen, da skolen er en kommunal tjeneste.

I opplæringsloven (1998) presiseres det i §2-1 at barn har en plikt til grunnskoleopplæring. Rettet mot psykososialt arbeid står det i oppl. §9 bokstav a nr. 3 at skolen har nulltoleranse for all krenking og mobbing. Skolen jobber forebyggende for å sikre et godt og trygt miljø på skolen. Dette er inndelt i en egen del fordi at det på bakgrunn av Djupedal-utvalgets rapport fra 2015, ble vektlagt at alle har rett på et godt psykososialt miljø uten mobbing, trakassering, diskriminering og krenkelser (Lile, 2019, s.46).

2.0 TEORI

I et utviklingspsykologisk perspektiv går barna fra å være totalt avhengige til å sosialt integreres og bli mer selvstendige. En sunn tilknytning til sine omgivelser fordrer både psykologisk, sosial og kulturell kompetanse. Psykisk kompetanse innebærer emosjonell utvikling, motivasjon, refleksivitet og uttrykk.

Sosial kompetanse innebærer ferdigheter innenfor samhandling kommunikasjon, empati, kommunikasjonsferdigheter og konflikthåndtering. Kulturell kompetanse innebærer integreringen av verdier og holdninger i samfunnet. Inkludering av alle innebærer å arbeide med disse kulturelle faktorene (Gjertsen, 2013, s.36).

2.1 Helsefremming

Antonovsky har med sin teori fokusert på det positive ved helsebegrepet. For han er det sentralt å se på ulike årsaker til at individer til tross for påkjenninger har det godt. Her knytter han inn begrepet *salutogenese*, i begrepet ligger det helsefremmende. Opplevelsen av sammenheng, mestring og helse ses av Antonovsky i sammenheng med opplevelsen av sin situasjon som forståelig, meningsfull og håndterbar (Kristoffersen, 2019, s. 142). Mens mestring der igjen knyttes til det å lære seg kunnskap om hvordan man skal håndtere en situasjon, er mestringstro det å ha tro på at man kan klare det. (Kristoffersen, 2019, s.148-150). Antonovsky peker på at profesjonelle hjelpere må legge til rette for at mennesker opplever sammenheng. Utviklingen av kompetanse til å ha troen på seg selv gir en handlingskompetanse. Utviklingen av handlingskompetansen er en del av det individrettede folkehelsearbeid (Kristoffersen, 2019 s. 138).

2.2 Sosial urettferdighet

Gjertsen (2013, s.29) fremmer sosiologen Pierre Bourdieu sitt syn på at sosiale problemer henger sammen med hvordan samfunnet er organisert. Bourdieu peker på fire ulike ressurser som blir viktige, fordi at de fire ressursene kan hver for seg gi fordeler over tid som gir tilgang til flere ressurser (Barstad, 2014, s. 55). Ressursene blir over tid til såkalte kapitaler. Bourdieu skiller mellom økonomisk, kulturell, sosial og symbolsk kapital. Økonomisk kapital innebærer penger og eiendom (Barstad, 2014, s. 56). Kulturell kapital er dannelse, som viser seg gjennom utdanning, aktiviteter og ulike måter å oppføre seg på som er knyttes til status. I tillegg er institusjoner preget av å tilegne de kulturelle ressursene betydning på flere måter (Barstad, 2014, s. 56). De med kulturell kapital har for eksempel makt til å definere

samfunnets normer i sin posisjon, noe for eksempel innvandrerulturen sjeldnere har (Kristoffersen, 2013, 29).

Sosial kapital er sosiale relasjoner i livet, som gir viktige sosiale bånd og forbindelser (Kristoffersen, 2013, 29). Forbindelsene gjennom nettverk gir der igjen tilgang til ressurser, ut fra hvilke forbindelser og ressurser disse nettverkene har (Barstad, 2014, s. 56).

Symbolisk kapital er en form for status og viser hvilken klasse man tilhører. Tilgangen til sosiale klasser avhenger av foreldrenes sosiale posisjon, nettverket og utdanning. Dette er igjen arenaer som noen har mer tilgang til og de får mer sosial kapital av å være en del av. Dette holder da noen utenfor samme mulighet til å sikres denne kapitalen (Gjertsen, 2013, s. 29). Har man for eksempel foreldre med høy utdanning hjelper og støtter de oftere barna godt på veien mot utdanning. Foreldrene har ofte likesinnede venner med utdanning. Barna får venner som har like holdninger ofte gjennom samme oppvekst. Dette kan forsterke motivasjonen og det positive fokuset på utdanning. Klassene får forskjellig status basert på graden av ressurser innenfor kapitalformene, og der igjen får ulike klasser ulike verdi basert på ressursene de har (Gjertsen, 2013, s. 29).

3.0 METODE

Følgende bacheloroppgave tar utgangspunkt i empirisk forskning basert på kvalitative data, med en kombinasjon av kvantitative data også. For å belyse problemstillingen opp mot forskning, ble det i denne oppgaven valgt å utføre en litteraturstudie. Ifølge Thidemann (2019, s. 77) er en slik studie kjennetegnet ved systematisering av ulike kilder. Fordelen med dette studiet er at man kan få oversikt over ulike forskning innenfor problemstillingens tema. Studiet åpner for at man kan sammenligne og gå i dybden på enkelte artikler. Avgrensningen av datamateriale kan samtidig hindre bredden av informasjon rundt et tema. I en avgrenset oppgave er det hensiktsmessig å legge frem begrenset materiale som systematiseres for å få dybdekunnskap.

3.1 Kriterier

Eksklusjonskriterier ved søk etter relevante artikler var manglende fagfellevurdering, som luket ut masteroppgaver og lignende. I vurderingen av om artiklene var vitenskapelige var fokuset på å følge *Imrad-strukturen*. Dette er en måte å sjekke om teksten innfrir krav til struktur, etter kjennetegnene ved fagfellevurderte artikler (Thidemann, 2019, s. 30). *Imrad-strukturen* peker på en tydelig problemstilling og oppdeling i ulike deler. Inndelingen kjennetegnes av en innledning med studiens hovedhensikt, metodeoppsummering, hovedresultater, evaluering eller eventuelt en diskusjon av funn og konklusjon (Thidemann, 2019, s. 30). Vitenskapelige artikler starter ofte med et sammendrag også (Thidemann, 2019, s. 30), noe alle de tre artiklene som ble valgt gjorde. Inkluderingskriterier var skolen som arena. Temaet i artiklene måtte være relatert til psykisk helse og inkludere tverrprofesjonelt samarbeid. I tillegg skulle artiklene være nokså oppdaterte og derfor ikke publisert tidligere enn 2018. Grensekrevet på henholdsvis fem år gamle artikler er satt av Universitetet.

3.2 Søkemetodikk

Når jeg søkte på *folkehelse** og *skole ga dette* 119 treff. Da folkehelse er et bredt begrep er det viktig å finne alternative ord for å avgrense. Trunkering ble brukt for å likevel finne ulike temaer rundt folkehelse, knyttet til skolen. Trunkering gjør at man får opp mange treff. Thidemann (2019, s. 87) presiserer at trunkering brukes med forsiktighet. Det er nemlig vanskelig å få relevante søk ved for stor bredde. Folkehelse er også i utgangspunktet et veldig bredt begrep. Det blir da desto viktigere å ikke kun søke på ordet folkehelse med trunkering.

For å finne relevante artikler knyttet til psykososialt miljø i skolen, skrev jeg først inn «*sosialfaglig skole*» for å få opp treff som gjelder skole. Dette var også for å få søk rettet mot den sosialfaglige kompetansen problemstillingen retter seg mot. Med 154 treff her bestod innledende søk av å skimme over overskriftene. Allerede her dukket en relevant artikkel med navn «Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen» opp. Her bevegde skumlesingen seg over til å skimlelese selve artikkelen for å få en oversikt. Allerede innledningsvis ble det klart at tverrfaglig samarbeid og styrking av psykososialt miljø var viktig i skolen. Sosialfaglige yrkesgrupper knyttes direkte opp til skolen innledningsvis og gjennomgående i avsnittene i artikkelen.

Videre erstattet jeg ordet «sosialfaglig» med «psykisk». Slik oppnås treff som mer konkret treffer miljøarbeidet denne oppgaven retter seg mot. Problemstillingen legger vekt på psykisk helsefremmende arbeid i skolen. For å treffe psykisk helse som var relevant for skolen satt jeg «*psykisk og skole*» i et ord inn i Oria. Å sette «og» foran fører med seg flere treff, da begge ordene kobles på for å finne relevante søk. I tillegg kan de da kobles opp til hverandre. Det kom opp 141 treff ved dette søket i Oria.

For å avgrense til mer relevante treff, ble søk avgrenset til artikler etter 2018 frem til dagsdato i margen på høyre side. Ved en oppdatering på søk etter denne avgrensingen kom det opp 97 artikler. Artikkelen før 2018 var unødvendige å ta med da de ikke kan brukes grunnet kravet om artikler fra 2018 og nyere. Her kom allerede som nummer tre en vitenskapelig publikasjon opp. Artikkelen hadde tittelen "Psykisk helse skapes i de daglige skoleerfaringene: Skolen som arena for å fremme god psykisk helse i et systemisk perspektiv». Hvordan skolemiljøet tilrettelegges for god psykisk helse er her sentralt. Tilretteleggingen kan kobles direkte til helsefremming, og miljøet kan trekkes kobles opp mot miljøarbeid.

På søket «tverrfaglig og skole» dukket det opp 100 treff i Oria. Dette søket ble derfor altfor generelt. Å holde problemstillingen til sosialfaglig kompetanse ble derfor vurdert som mest hensiktsmessig og helt nødvendig for å få treff. «Skole og resiliens» var spisset inn for å finne folkehelsearbeidsaktuelt stoff inn mot rett sektor, da kom siste artikkel opp blant bare 32 treff: helsefremmende kompetanser og helsefremming i skolen». Søkeordet «resiliens» er et begrep som er omfattende. Resiliens er en psykologisk motstandskraft knyttet til mestring i livet. Kreftene som kan gi denne motstandskraften hos mennesker er komplekse. (Kristoffersen,

2019, s. 43-44). Men begrepet knyttes til å styrke individer og henger da sammen med helsefremming. Dette kan der igjen føre til søk som er relevant for helsefremmende arbeid.

3.3 Artiklene

3.3.1 «Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen av Per-Åge Gjertsen, May Brit Viola Hansen og Anne Juberg

Den første artikkelen som er blitt valgt har tittelen «Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen». Artikkelen ble publisert av Per-Åge Gjertsen, May Brit Viola Hansen og Anne Juberg. Her dukket relevante sosialfaglige yrker og skolen opp i tittelen allerede. Profesjonsutøverenes rolle og status i skolen blir trukket frem som undersøkelsesområde. Innledningsvis trekkes det frem særskilte behov for mestring rundt sosial kompetanse. Det brede behovet i psykososiale skolemiljøet knyttes til behovet for tverrprofesjonelt samarbeid på skolen (Gjertsen et al, 2018, s. 164). Videre i hoveddelen går miljøarbeidet igjen. Psykiske helseutfordringer som ensomhet øker i skolen. Lærerrollen knyttes til et utilstrekkelig kunnskapsgrunnlag rundt psykososiale utfordringer, og behov for flere profesjoner rundt for å hjelpe (Gjertsen et al, 2018).

Metoden som er benyttet i denne artikkelen er kvalitativ, da det er forskningsintervju som benyttes. Informantene var alle ansatte i skolen, fordelt mellom ulike stillinger på skolen. Åtte miljøarbeidere som enten var vernepleier, barnevernspedagog eller sosionom deltok i studiet. I tillegg deltok fire mellomledere i skolen og en rektor. Hos lederne hadde de fleste en pedagogisk utdanning i bunn. Det ble for miljøarbeiderne benyttet fokusgrupper, mens det på lederne ble benyttet enkeltindivid. Lederne hadde ansvar for og samarbeidet med miljøarbeiderne. (Gjertsen et al, s. 168).

Resultatet peker på at barnevernspedagoger, vernepleiere og sosionomer har en uklar rolle i skolen. Læreren har den høyere statusen i skolen. Men økende psykososiale problemer møtes ikke godt nok relatert til et for svakt kunnskapsgrunnlag på dette området hos lærerne.

Det viser seg å være varierende hva miljøarbeiderne arbeider med i skolen, dette kan variere fra trinn til trinn. De kan jobbe både med psykiske vansker og atferd (Gjertsen et al, 2018).

Løsningen på psykososiale vansker i skolen fordrer ifølge Gjertsen et al (2018, s. 177), et godt tverrfaglig arbeid. Dette innebærer likeverdighet i samarbeidet mellom yrkesgrupper.

Sosialfaglig kompetanse sin status i skolen er relevant for problemstillingen, gjennom at dette kan påvirke hvordan miljøarbeidet kommer til synet i skolen. Tverrprofesjonelt arbeid er også et nøkkelord som er relevant for problemstillingen. Samarbeidet forsøker å se på hvordan ulike kompetanser kan spille på lag, for å sikre en helsefremmende praksis. Artikkelen treffer problemstillingen rundt å se på hvordan miljøarbeidere bidrar inn i det psykososiale miljøet på skolen. Psykisk helsefremmende arbeid ble i innledningen forklart som en del av psykososialt arbeid, og dette er derfor relevant for oppgaven. I tillegg trekkes psykiske helseproblemer frem som eksempler på psykososiale problemer i skolen. Dette kan indikere hvor miljøarbeiderne trengs mest, og at det er nærliggende at miljøarbeidernes rolle i skolen i knyttes til psykisk helsearbeid.

3.3.2 «Psykisk helse skapes i de daglige skoleerfaringene: skolen som arena for å fremme god psykisk helse i et systemisk perspektiv» av Kjersti Lien Holte, Espen Marius Foss og Roger Sträng

Den neste artikkelen har navnet «Psykisk helse skapes i de daglige skoleerfaringene: skolen som arena for å fremme god psykisk helse i et systemisk perspektiv». Forskerne som har publisert denne artikkelen er Kjersti Lien Holte, Espen Marius Foss og Roger Sträng.

I denne artikkelen er psykisk helse et nøkkelord, som kommer frem fra innledningen av. Det pekes på miljøet i skolen som en viktig del av den psykiske helsen. Det er fokus på skolens arbeidsmiljø, i tillegg til elevenes miljø. Ledelse, undervisning, vurderingspraksis, ledelse, skolens materialitet og relasjoner vektlegges også, som faktorer av betydning for psykisk helsefremming. Å bli sett av læreren og manglende ressurser til en god relasjon er sentrale temaer. Psykisk helse er et tema som knyttes til presset på skolen. (Holte et al, 2022, s. 352)

Metoden i denne artikkelen er kvalitativ gjennom at det skrives refleksjonsbrev. Utvalget består av elever, ansatte og foreldre tilknyttet en videregående skole med ca. 1300 elever. Her er det da mer enn 1300 informanter, grunnet inkludering av ansatte og foreldrene rundt disse 1300 elevene på skolen. Kun samtykkekompetente barn over 16 år ble spurt om å delta i undersøkelsen (Holte et al, 2022, s. 349) Elevene var spredt på de tre ulike trinnene på videregående, med en overvekt på 41% andreårselever på videregående. Av de ansatte som deltok i undersøkelsen hadde 87% undervisningsansvar, 38% var kontaktlærere og 13% hadde andre oppgaver (Holte et al, 2022, s.350). Brevene skulle gi en dybdeinformasjon gjennom rom for refleksjoner (Holte et al, 2022, s. 349)

Funnene viser manglende kompetanse på psykisk helse hos lærere (Holte et al, 2022, s. 354) Klassens størrelse hindrer lærerens oppfølging av elever (Holte et al, 2022, s. 353), slik som elever trenger for å oppleve mindre press på skole. Presset på skolen knyttes til risiko for psykisk helse (Holte med flere, 2022, s. 352). Et psykisk helsefremmende tiltak er å anerkjenne alle yrkesgrupper i samarbeidet på skolen (Holte et al, 2022).

Relasjonsarbeidet knyttes til lærerrollen i artikkelen. Men også tverrprofesjonelt arbeid og mangler rundt lærerens forutsetninger rundt arbeidet vektlegges. Tverrfagligheten knyttes også til helsefremming, gjennom respektfullt samarbeid mellom de ansatte.

Problematismen rundt mangler er relevant for problemstillingen, i lys av hvordan sosialfaglig arbeid kan bidra inn i psykisk helsefremming i skolen. Manglene i skolen rundt psykisk helsefremmende arbeid kan indikere et behov for å utfylle lærerens rolle. Her kan det da ses på hvordan miljøarbeidet kan møte disse behovene.

3.3.3 «Helsefremmende kompetanser og helsefremming i skolen» av May Olaus Horverak og Miggje Helmersen.

Den siste utvalgte vitenskapelige artikkelen heter «Helsefremmende kompetanser og helsefremming i skolen» av May Olaus Horverak & Miggje Helmersen. Her pekes det på helsefremming i skolen gjennom fire helsefremmende faktorer. Faktorene er handlingskompetanse, sosial og emosjonell kompetanse, stressmestringskompetanse og psykisk helsefremmende kompetanse (Horverak & Helmersen, 2023, s.156). Her er brukermedvirkning en viktig måte å sikre helsefremming, gjennom mestring og mening i medvirkningsprosessen. Brukermedvirkningen er rettet mot elevenes innflytelse på sitt eget miljø, altså at elevene skal få komme med sine tanker rundt hva som er viktig for deres skolemiljø. Brukermedvirkning knyttes opp til emosjonell kompetansen gjennom refleksjon rundt omgivelse (Horverak & Helmersen, 2023)

Metoden som er valgt i denne artikkelen er en kombinasjon av kvalitativ og kvantitativ metode. Undersøkelsen er gjort gjennom et elvesspørreskjema, hvor det er tatt utgangspunkt i en femtrinnsmodell med navnet SAMM. Denne modellen legger opp til delvis individuelle anonyme svar, og delvis svar i et fellesskap. I etterkant av bruken av modellen ble det utarbeidet spørreskjema som fungerte som en evaluering av modellbruken. Her var det ulike påstander som ble lagt frem. Utvalget ble til slutt også bedt om å reflektere over om prosessen

med modellbruken hadde lært de noe nytt om demokrati og medvirkning (Horverak & Helmersen, 2023, s. 157-158) Utvalget var fra to elevråd med til sammen 14 informanter fra åttende og niende trinn. I forhold til forskningsetiske hensyn var undersøkelsen og funnene anonyme. I forkant fikk utvalget informasjon om studiens hensikt, samt om frivillig deltagelse med mulighet til å trekke seg når som helst (Horverak & Helmersen, 2023, s. 159)

Helsefremmende arbeid retter seg i artikkelen inn mot skolen. Artikkelen viser til viktigheten av å inkludere elevene i samarbeidet rundt et godt skolemiljø. Funnene kan bidra inn i refleksjonen rundt miljøarbeiderens rolle i denne inkluderingen av elevene.

3.4 Validitet

Med dette begrepet menes det at undersøkelsesmaterialet er i samsvar med problemstillingen man ønsker å finne mer ut av. (Dalland, 2020, s. 43) I alle de tre artiklene ovenfor har intervjuene bestått av tydelige spørsmål, men også åpnet opp for mer refleksjon. De har styrt spørsmålene på denne måten i retning av svar som besvarer det man ønsker. Relevansen for problemstillingene går igjen gjennom teksten, ved at det som teksten sier at de skal fokusere på også er det som det vises funn innenfor. Disse nøkkelordene i funnene ble koblet opp til problemstillingen min. Dersom ikke funnene svarte til det de skulle finne noe ut om hadde funnene vanskeligere vært relevante å bruke her.

3.5 Reliabilitet

Et annet ord for reliabilitet er pålitelighet. Hvor vidt denne metoden er pålitelig kan det finnes mer ut av ved så stille spørsmål som hvorfor man ville finne ut av dette og hvem man er (Dalland, 2020, s.63). Overført til forskningen i artiklene kan man undre seg over hvilke motiv forskerne har, de har pedagogisk og sosialfaglig bakgrunn selv. Er det at de besitter denne kompetansen noe som fører til at de har interesser i å lete etter viktigheten av sosialfag og lete etter noe som tyder på bruk for sosialfaglig kompetanse? Etersom at studien i oppgaven tar utgangspunkt i data fra artiklene, ble det naturlig å stille seg kritisk til hvor troverdig denne dataen er.

Forskerne peker alle på et utvalg fra en skole og et begrenset utvalg. Likevel bruker forskerne flere yrkesgrupper og involverer elever, dette vil kunne gi et mer pålitelig resultat enn dersom det kun var egen yrkesgruppe som ble sport for eksempel. Men ikke alle skoler som har lik organisasjonskultur, det å være åpen og tenke over slike variasjoner kan bidra til at funn blir

gyldige. Man kan heller ikke ha en garanti for at det ved spørreskjema gis et svar som stemmer helt med hvordan det er. I tillegg kan det være noen særlig sårbare og utsatte barn med i undersøkelsen. Dette kan være med på å hindre at det blir representativt og en reel fremstilling av opplevelser.

Også i min metode ved utplukkingen av datamaterialet og tolkningen av dette må det tenkes over hva man selv er opptatt av og vil ha frem. Dalland (2020, s. 58) vektlegger det å redegjøre for egen forforståelse. Hensikten med redegjørelsen er å gi leseren muligheten til å vurdere reliabiliteten. Egenverdier og holdninger, utdanningsbakgrunn og lignende kan farge hva som blir tillagt betydning og hva man spør om. På bakgrunn av studiebakgrunnen oppleves det som viktig for meg å fremme sosialfaglig relevans for psykisk helsefremmende arbeid. Preget av ønsket om løse sosiale problemer ønsker jeg å bruke ressurser på å jobbe forebyggende. Hvilken vekt som tillegges en yrkesgruppe i samarbeid med andre, kan også styres av egen tro på at sitt profesjonsarbeid er svært relevant. I letingen etter miljøarbeidets betydning kan betydningen av andre yrkesgruppers tiltaksmuligheter minskes. Viktige pedagogiske virkemidler, rettet mot for eksempel psykisk helsefremming i skolen, kan gå tapt.

4.0 FUNN

4.1 Innledning

I denne delen presenteres resultatene fra de tre ulike artiklene presentert i forrige del. Hovedtrekkene i funnene danner grunnlaget for inndelingen i ulike kategorier. Kategoriene er psykiske problemer i skolen, helsefremmende arbeid, organisering og miljøarbeiderrollen og tverrprofesjonelt samarbeid. Organisering og miljøarbeiderrollen omhandler skolens måte å benytte sine ressurser på. Gjennomgående vil hver av underoverskriftene knytte artiklene inn, ut fra rekkefølgen de ble presentert i den forrige delen.

4.2 Psykiske problemer

I presentasjonen av funnene vil det først legges vekt på psykiske helseutfordringer hos unge. Fra 2013 til 2018 er det dobbelt så mange som føler seg ensomme og utenfor på skolen. Trivselsvanskene og helseplagene knyttes til økt press i form av faglige prestasjonskrav (Gjertsen et al, 2018, s.168). Eleverfaringer fra artikkelen «Psykisk helse skapes i de daglige skoleerfaringene: skolen som arena for å fremme god psykisk helse i et systemisk perspektiv» bekrefter dette. En elev skriver at karakterkortet er mer verdt enn menneskeverdet i seg selv (Holthe et al, 2022, s. 346).

4.2.1 Kunnskap om psykisk helse i skolen

Artikkelen ovenfor legger også vekt på den psykiske helsen som et problem i skolen, i form av at skolen i stor grad er preget mer av angst (Holthe et al, 2022, s. 347). Videre har rangeringen av lærere ut fra status på linjen de underviser på i ungdomsskolen negativ innvirkning på den psykiske helsen, fordi at arbeidsmiljøet smitter over på elevenes opplevelse av hva som betyr noe rundt status (Holthe et al, 2022, s. 351). I tillegg peker Holte et al (2022, s.354) på hvordan uvitenhet knyttet til psykisk helse i skolen fører til fordommer og et forenklet syn på vanskene, der det bare er til å ta seg sammen.

De psykiske helseproblemenes negative utvikling underbygges økningen i mentale helseproblemer. Artikkelen «Helsefremmende kompetanser og helsefremming i skolen» (Horverak & Helmersen, 2023) peker på symptomer som depresjon, søvnløshet og hodepine blant unge. Dårlig selvbilde, ensomhet, mobbing og stress er også svært utbredt blant den yngre generasjonen (Horverak & Helmersen, 2023, s.153). Horverak og Helmersen (2023,

s.155) peker på at det generelt er få studier som viser til hvordan forebyggende tiltak på psykisk helse har effekt.

4.3 Helsefremmende arbeid

I «Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen" (Gjertsen et al, 2018) blir skolen ansett som en inkluderingsarena. På skolen er det behov for trygghet tilhørighet og trivsel. Det er et økt behov for å styrke det psykososiale miljøet på skolen (Gjertsen et al, 2018, s. 164). Skolen er en oppveksts arena med mange behov. I en skole for alle skal livskompetanse, sosialisering og utvikling av selvoppfatningen utvikles. Sårbare barn har særlige behov for å sikres denne hjelpen (Gjertsen et al., 2018, s. 165-166).

Holte et al (2022, s. 347) viser til at både faglige og sosiale ressurser er viktige. Støtte fra lærere gjennom oppfølging som er en indre støtte med kunnskap, forutsetninger og personlig støtte er vesentlige (Holte et al, 2022, s.348). En tydelighet i klasserommet og tydelige rammer pekes på som vesentlige av en lærer. Dette bidrar til å fremme god psykisk helse (Holte et al, 2022, s. 353). Det er i tillegg helsefremmende og meningsbærende for elever å være med på å utforme hvordan de vil ha klassemiljøet selv. De peker på at det å være inkluderende og snille med hverandre var viktig i skolen (Horverak & Helmersen, 2023, s. 160). Å involvere elevrådet bunner i selvbestemmelsesteoriens tre sentrale behov for å oppnå indre motivasjon. De tre behovene er kompetanse, autonomi og tilhørighet (Horverak & Helmersen, 2023, s. 157)

4.4 Organisering og miljøarbeiderrollen

Et utilstrekkelig hjelpeapparat knyttes ofte opp til dårlige skoleprestasjoner (Gjertsen et al, 2018, s. 166). Gjertsen et al (2018, s. 168) stiller spørsmål til om de økte prestasjonskravene politisk fører til økte helseplager. Dette fører der igjen til økte behov for støtte hos elevene psykisk i skolen. Det er de senere årene vist til en effekt i arbeidet hos yrkesgrupper med mer kompetanse enn lærere rundt psykososiale problemer. (Gjertsen et al, 2018, s. 166). Horverak og Helmersen påker på at helsefremming nemlig er satsingsområder i samfunnet som følge av økte helseplager (Horverak & Helmersen, 2023, s. 153). Tidsressurser, tilgang til hjelpeapparatet, profesjonskompetansefremming og skolepolitisk fokus vektlegges som viktig for å fremme helsen i skolen (Holte et al, 2022, s. 349). En god ledelse vektlegges som sentralt for helsefremmende arbeid i skolen. Tillitt til ledelsen gir igjen et arbeidsmiljø som gir forutsetninger for å fremme helse hos elevene (Holte et al, 2022, s. 350).

4.5 Tverrprofesjonelt samarbeid

De mange oppgavene som skal mestres i barns oppvekst fordrer ifølge Gjertsen et al (2018, s.164) tverrfaglig kompetanse i skolen. Skolen skal sikre både den kulturelle og sosiale kapitalen, som krever opplæring, danning og god kjennskap til barns utvikling. Dette peker Gjertsen et al (2018, s 172) på at krever tverrfaglig kompetanse. Det pekes videre på at forskning kan understøtte effekten barnevernspedagogene har i samarbeid med lærere på barns utvikling (Gjertsen med flere, 2018, s.167). I artikkelen *Psykisk helse i skolehverdag «Psykisk helse skapes i de daglige skoleerfaringene: skolen som arena for å fremme god psykisk helse i et systemisk perspektiv*, er forebygging rettet mot hele gruppen noe som krever et samlet kollegium (Holte et al, 2022, s. 347). Et slikt godt profesjonsfelleskap kjennetegnes videre i denne artikkelen respekt og likeverdighet. Ved manglende anerkjennelse av kompetanse fremmer dette en sårbarhet relatert til den psykiske helse hos elevene (Holte et al, 2022, s. 355). Miljøarbeidere og helsesykepleiere blir trukket av flere som viktige for helsefremming (Holte et al, 2022, s. 354).

4.5.1 Psykososiale tiltak med effekt

Det å for elevene involveres i samarbeid vil føre med seg helsefremming fordi de føler på handlingskompetanse. Elevene føler de kan hjelpe og påvirke klassemiljø gjennom deltagelse i å se på hva som trengs, fører til en sosial og emosjonell kompetanse (Holte et al, 2022, s. 360). En elev mente at læreren, læreplan, klassemiljø og godt samarbeid mellom skole og hjem er viktig (Holte et al, 2022, s. 357). Fokus på rutiner for samarbeid mellom yrkesgrupper anses som en ytre faktor av betydning for på fremme god profesjonsutøvelse i skolen for læreren (Holte et al, 2022, s. 357). Det er de senere årene mer dokumentasjon på effekt av mer spesifisert kompetanse på atferdsvansker og psykososiale vansker (Gjertsen et al, 2018, s.168).

Tverrfaglig samarbeid har blitt lettere med tanke på at kommunen har mer ansvar for forvaltningen av velferdstjenestene (Gjertsen et al, 2018, s.168). Det foreslås ikke at barnevernspedagogs, vernepleieres og sosionomers rolle i skolen skal lovfestes (NOU 2015: 2). Dette til tross for at den faglige identiteten deres i skolen styrkes gjennom den offentlige rapporten (NOU 2015: 2), samt gjennom det tverrfaglige fokuset i skolen. (Gjertsen et al, 2018, s.165). Miljøterapeutene deler flere at de opplever sin yrkesposisjon som underordnet lærernes, da pedagogikken står sterkere som fagfelt hierarkisk i skolen. Miljøterapeutene

oppgir at de har mindre grad har tid til å delta i tverrfaglige møter, sammen med lærerne i skolen (Gjertsen med flere, 2018, s.170).

5.0 DRØFTING

I den videre delen vil de ulike funnene diskuteres, sett opp mot hvordan miljøarbeidere kan bidra med psykisk helsefremming i skolen. De ulike temaene vil være psykisk helsefremming i skolen i praksis, da spesielt med vekt på tilstedeværende ansatte og brukermedvirkning som helsefremmende tiltak. Miljøarbeiderrollen vil videre knyttes til den teoretiske forståelsesrammen fra teoridelen, med vekt på hvordan en helhetsforståelse kan bidra inn i psykisk helsefremmende arbeid. Deretter problematiseres tverrfaglig samarbeid ved å se på mangler rundt dette, og hvordan sosialfaglig kompetanse kan bidra til å styrke samarbeidet i skolen. De ulike hovedkategoriene henger tett sammen med kategoriene og inndelingen i forrige del.

5.1 Psykisk helsefremmende arbeid

5.1.1 Psykiske vansker hos unge

Artiklene som er valgt i denne teksten peker alle tre på bekymringen rundt psykisk uhelse blant unge. Spesielt Holthe et al (2022) sin artikkel «Psykisk helse skapes i de daglige skoleerfaringene: skolen som arena for å fremme god psykisk helse i et systemisk perspektiv», peker på økningen i psykiske problemer hos unge. Madsen (2020, s. 42) understreker en særlig økning i disse plagene etter 2015. Plagene knyttes til bekymringer og stress, og økningen er særlig å se hos jenter i tenårene. I artikkelen «Psykisk helse skapes i de daglige skoleerfaringene: skolen som arena for å fremme god psykisk helse i et systemisk perspektiv» (Holte et al, 2022, s. 346), trekker en elev frem at «karakterkortet er mer verdt enn menneskeverdet». Dette illustrerer et press som Madsen. (2020) peker på som en grunn til psykiske plager. I «Helsefremmende kompetanser og helsefremming i skolen» av May Olaug Horverak & Migle Helmersen (2023) er det ikke lagt vekt på psykiske problemer. Her er fokuset heller på å se på helsefremmende faktorer som styrker psykisk helse hos elevene i skolen.

5.1.2 Ressursfokus i skolen

Det helsefremmende arbeidet blir knyttet til blant annet styrking av elvers selvoppfattelse i skolen. Gjertsen et al (2018) har her fokuset på hvordan et økt mangfold i skolen og mennesker med mange behov fordrer psykososial kompetanse. Grunnet dette pekes det på behovet for sosionomer, vernepleier og barnevernspedagogers kompetanse.

I artikkelen «Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen» (Gjertsen et al, 2018) er det ikke tydelig presisert hvordan lærerrollen skal komplementeres og hvordan miljøarbeideren skal arbeide. Men det vises videre i denne drøftingsdelen til kompetansen disse profesjonsutøverne har, som kan knyttes til behovet for yrkesgruppen inn i skolen. Miljøarbeidere trekkes frem som viktige i arbeidet med helsefremming. I artikkelen «Helsefremmende kompetanser og helsefremming i skolen» (Horverak & Helmersen, 2023) pekes helsefremming som en nøkkel i tidlig innsats på skolen.

Helsefremmende arbeid setter søkelys på beskyttelsesfaktorer, dette er den vannkannen som skal gi de ressurser som elevene trenger etter sitatet i starten av oppgaven. Vannkannen er symbolet på de ansatte som skal sikre barna ressursene. Her kan det tenkes at det å se på presset unge opplever som en risikofaktor, legger grunnlaget for å trekke parallellen til en beskyttelsesfaktor rundt å dempe presset. I artikkelen «Helsefremmende kompetanser og helsefremming i skolen» (Horverak & Helmersen, 2023) synliggjøres betydningen av lærere som er til stede. Det at lærerne har begrenset ressurser til å være til stede, kan tale for et behov for flere ressurser til tilstedeværelse. Hvor vidt psykisk helse forverres på skolen, og hvor vidt dette henger sammen med andre faktorer, er ellers ikke tatt med i tekstene. Fokuset i denne teksten er heller ikke å se på hva som forårsaker psykiske vansker av faktorer, men hvordan miljøarbeidere kan jobbe med helsefremmede faktorer på flere områder. Dette innebærer å bruke ressursene til de ulike profesjonsutøverne, for å finne frem til gode tiltak.

5.1.3 Psykisk helsefremmende miljøarbeid

I stortingsmelding 23 vektlegges det at:

«skolemiljøet er viktig for elevenes psykiske helse. Et dårlig skolemiljø, hvor elevene for eksempel møter mobbing, stress eller utfrysing, kan i seg selv føre til psykiske helseutfordringer. Et godt skolemiljø hvor elevene trives, opplever mestring og utvikler seg kan virke helsefremmende og forebyggende» (Meld. St. 23 2022–2023, s. 25).

Her ser man sammenhengen mellom risiko i form av mulige helseproblemer ved stress, og hvordan skolemiljøet i positiv forstand motsatt fremmer helse. Mestringen her er i tråd med fokuset på å mestre gjennom brukermedvirkning i artikkelen «*Psykisk helse skapes i de daglige skoleerfaringene: skolen som arena for å fremme god psykisk helse i et systemisk perspektiv*» (Holte et al, 2022). Det er i midlertidig ikke pekt på hvem som skal jobbe for å sikre brukermedvirkning her.

Med andre ord trekkes det ingen tydelig parallell mellom forebyggende psykisk helsefremming og miljøarbeid. En tanke her er at enten lærere må få mer kompetanse, eller at miljøarbeiderne bidrar med sin kompetanse i miljøarbeidet.

Engvik (2019, s. 54) peker på ulike utgangspunkt hos unge (2019, s. 54). Her er det viktig å da trekke inn hvordan mestring i skolen er en beskyttelsesfaktor når elever får brukt sine ressurser (Gjertsen, 2013, s. 44). Å være i miljøet gir miljøarbeideren en mulighet til å både fange opp problemer og jobbe forebyggende med dem. Relasjon til elevene ble av elevene fremmet som viktig i artikkelen «*Psykisk helse skapes i de daglige skoleerfaringene: skolen som arena for å fremme god psykisk helse i et systemisk perspektiv*» (Holte med flere, 2022). Holte et al (2022) sine funn viser mer til at elevene ønsker mer tilstedeværende ansatte generelt i skolen. Likevel kan man stille seg spørsmålet til hvor mye ressurser som skal settes inn rundt relasjonsarbeid. Det kan også være ulik opplevelse hos de yngste barna, de yngste elevenes opplevelser kommer ikke frem i dette litteraturstudiet. Men de yngste barna er i en annen kontekst i form av tettere oppfølging av kontaktlærerne enn videregående elevene i Holte et al (2022) sin undersøkelse, derfor er det ikke så lett å sammenligne disse aldersgruppene heller.

5.1.4 Brukermedvirkning

I artikkelen «*Helsefremmende kompetanser og helsefremming i skolen*» (Horverak & Helmersen, 2023) ble elevenes egne tanker viktige for at de skulle få det bedre i klassen. Å bidra og føle seg som en ressurs er en beskyttelsesfaktor som kan tas i bruk på skolen. Haugen (2019, s. 94) viser til opplæringsloven §9 A som legger vekt på elevens opplevelse av hva som er et trygt og godt skolemiljø med trivsel, helsefremming og læring som avgjørende. Dette kan vise til at det er viktig å involvere elevene i undersøkelsen, slik både artikkelen fra Holte et al (2022) og Horverak og Helmersen (2023) peker på.

Alle tre artiklene gir ett innblikk i hva de som arbeider og går på skolen erfarer. I Gjertsen et al (2018) i sin artikkel «*Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen*» er kun 13% av de ansatte som ble intervjuet miljøarbeidere, de resterende ansatte i intervjuet hadde pedagogisk bakgrunn. Dette reiser spørsmålet om at den overrepresenterte yrkesgruppen har mer makt til å definere hva som trengs i skolen i lys av sin utdanningsbakgrunn. Horverak et al (2023) sin poengtering av lærerens høgere status i skolen

kan også gjøre at miljøarbeideren sin kompetanse da ikke kommer godt nok frem i denne undersøkelsen.

5.2 Psykisk helsefremmende miljøarbeid

5.2.1 Økte kompetansebehov

Arbeidsforskningsinstituttet (2014, s. 11) sin delrapport fremhever at det er manglende kompetanse til å hjelpe med psykiske plager i skolen. I tillegg oppga 30% av lærere og ledere mangel og tid til tilretteleggelse hos mennesker mer psykiske vansker. Rapporten er nå ti år gammel, men det pekes også i både «*Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen*» (Gjertsen et al, 2018) og «*Psykisk helse skapes i de daglige skoleerfaringene: skolen som arena for å fremme god psykisk helse i et systemisk perspektiv*» (Holte et al, 2022).

Det ble i funnene i artikkelen «*Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen*» (Gjertsen et al, 2018) pekt på at det er vist til effekt ved arbeid med psykososiale problemer, der hvor profesjonen som arbeider med dette har økt kompetanse rundt problematikken. Miljøarbeidere med sosialfaglig høgere utdanning har kompetanse på å jobbe med mennesker med psykososiale vansker. Rettet mot helsefremmende fokus er oppståtte psykososiale problemer, mer problemfiksert enn det helsefremmende fokuset. Helsefremming jobber positivt med miljøet for å hindre problemdannelse, dette positive synet henger sammen med tekningen til Antonovsky rundt salutogenese. En leder med fokus på å inkludere alle grupper er også positivt for miljøet. Det å involvere elever er lettere ved å ha en relasjon til de som ikke like lett lar seg motivere. Behovene er mange og peker på hva som kan beskytte, og da hindre problemer. Sosialfaglig relevans underbygges ved å vise til behovene for å møte økte psykososiale vansker med tverrfaglighet.

5.2.2 Helhetsforståelse

I artikkelen «*Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen*» (Gjertsen et al, 2018) ble det vektlagt at barnevernspedagoger lettere vet hva de skal se etter når de har kompetanse på symptomer hos barn med omsorgssvikt, dersom de jobber i skolen. For å forstå psykiske vansker og der igjen hvordan man skal jobbe med dem, må man se på flere faktorer av betydning for psykisk uhelse, enn kun de som man opplever på skolen.

For å se omgivelsenes påvirkning på barnet er de kontekstuelle risikofaktorene aktuelle. Manglende foreldrekompetanse og omsorgssvikt, familiekonflikter, rusmisbruk og dårlige sosioøkonomiske forhold i hjemmet er eksempler her. Risikofaktorer i nærmiljøet kan være befolkningstetthet, manglende fritidstilbud og kriminalitet (Gjertsen, 2013 s. 44-45). Dette er ikke faktorer som kjennetegnes spesielt for psykiske problemer. Men de viser til en sammenheng mellom utfordringer i omgivelsene og økt risiko for psykiske lidelser. Spennet mellom individ og samfunn er en del av det begrepet psykososialt arbeid (Svalastog et al 2019, s.19) og knyttes her til sosialfaglig kompetanse.

5.2.3 Psykososial kompetanse

Sosialfaglig kompetanse innebærer dybdekunnskap om hva som påvirker det psykososiale miljøet. På den måten kan miljøarbeideren med denne kompetansen finne frem til beskyttende faktorer og arbeide med i miljøet. Målet har vært å vise hvordan psykososiale behov kan knyttes til miljøarbeid, og hvordan der igjen sosialfaglig kompetanse kan nyttiggjøres i skolen. Om det er miljøarbeideren eller andre som kan utfylle denne oppgaven best er utenfor hva denne oppgaven har undersøkt og valgt litteratur går i dybden nok på.

Troen på sosialfaglig kompetanse må ikke rette fokuset bort mot bidrag innenfor andre profesjoners kompetanse. Men mye av kompetansen sosialfaglig kompetanse besitter treffer behovene på skolen i lys av psykiske utfordringer, relatert til å se dette i lys av psykososiale forhold om påvirker psykisk helse. Her er et synspunkt at også andre kompetanser sitter med kompetanse som kan være nyttig. Å finne yrkesgruppene med mest kompetanse er ikke målet her, men heller å se på styrker i den sosialfaglige kompetansen relatert til psykisk helsefremmende miljøarbeid i skolen. Styrkene er kun ment til å belyse mulig kompetanse som kan brukes i det tverrprofesjonelle samarbeidet på skolen.

Et eksempel på hvordan psykososialt arbeid henger sammen med psykisk helsefremmende arbeid, er at lavere inntekt kan vise til en svak sammenheng med risiko for psykiske problemer (Barstad 2014, s. 292). Økonomiske problemer i hjemmet til et barn er bare et eksempel på hva som kan fremme dårlig helse av kontekstuelle risikofaktorer. Teoridelen pekte på at risikofaktorer kan bekjempes gjennom å sette inn beskyttelsesfaktorer. Overført til praksis kan dette for eksempel betyr at barn fra lavinntektsfamilier, får hjelp til å organisere seg i fritidstilbud og inkluderes sosialt i skolen. Ulike kontekstuelle risikofaktorer kan nemlig sammen hindre ressurser, gjennom det Bordieu beskriver som ressurser over tid som gir nye

ressurser og omvendt. Det er altså slik at det kan bli en ond spiral dersom et barn har det vanskelig hjemme, og i mangelen på emosjonell støtte kan få det verre sosialt. De med ressurser vil da ha mer av disse, og sosial urettferdighet oppstår.

Sosiale vansker i skolen henger også sammen med den psykisk helsen, og påvirker trivselen. Her ser man hvordan problemer kan henge sammen og fordrer kompetanse rundt helheten i barns situasjon. Er tid til å se eleven noe som kan muliggjøre å bedre fange opp elever? Miljøarbeiderne har en relasjonskompetanse med seg gjennom utdanningen. Men også lærerne har kompetanse på å møte elever. I komplekse situasjoner fordrer dette kompetanse på spesielle situasjoner knyttet til psykososiale vansker. Hvor god er kompetansen er hos lærere rundt psykososiale vansker? De opplever selv som nevnt før for lite kompetanse på psykisk helse (Holte et al, 2022). Nedenfor vil miljøarbeiderens kompetanse også knyttes til å jobbe tverrprofesjonelt.

5.8 Komplementering eller fragmentering?

I artikkelen «Psykisk helse skapes i de daglige skoleerfaringene: skolen som arena for å fremme god psykisk helse i et systemisk perspektiv» (Holte et al, 2022) fremstår det som viktig å ha respekt for alles kompetanse. Folkman et al (2023, s. 77) peker på en anerkjennelse av ulik kompetanse mellom yrkesgrupper, som sentral for samarbeid også. I tillegg har miljøarbeidere med høyere sosialfaglig utdanning kompetanse på å samarbeide med brukere, andre profesjoner og etater. Innenfor yrkesgruppene vernepleier, sosionom og barnevernspedagoger, blir det i tverrprofesjonelt samarbeid vektlagt å møte andre med åpenhet. Åpenheten innebærer å se verden gjennom anders øyene og å dele sine perspektiver. Disse profesjonsutøverne er opptatt av konstruktive relasjoner og respekt for andres kompetanse. Profesjonene tilegner seg kjennskap til andres kompetanse, roller og arbeidsmandat og kontekst (FO, 2023, s 8-9).

Å se på tverrprofesjonelle ressurser rundt læreren og eleven, vil bedre møte økte behov for kompetanse i skolen (Folkman et al, 2023, s. 66). Samarbeidskompetansen kan bidra til å styrke ressursene i skolen, gjennom at miljøarbeideren ser hvem som kan kobles på for riktig hjelp. Denne kan muliggjøre ivaretagelsen av ressurser rundt elevene effektiv. Nevneverdig er det at det fordrer ressurser som man kan nyttiggjøre seg av. Inkluderingen av andre ble det tidligere pekt på at ifølge Holte et al (2022, s. 349) har en anerkjennende effekt.

Her kan man tenke at det å i seg selv inkludere miljøarbeiderne kan ha en psykisk helsefremmende effekt. Samtidig må det være behov for miljøarbeiderne for å bygge en relasjon elevene for å bedre inkludere dem. Sosialfaglig kompetanse kan bidra inn med sine samfunnsperspektiver gjennom en helhetsforståelse, og godt til risikofaktorer hos barn og unge.

5.8.1 Brobyggende holdninger

Gjertsen (2013, s. 228) viser til at samarbeidskompetansen økes ved et holdningsarbeid hos profesjonsutøverne. Metoder og tiltak som velges påvirkes av holdningene rundt hva som dekker unges behov. Nyttan av å inkludere ulike kompetanse er nettopp å utvikle synet på hva som kan være behovene, gjennom å se ulike perspektiv på vansker. Her mener jeg at sosialfaglig kompetanse gjennom helhetsforståelse og betydningen av relasjonsarbeid kan være nyttige. I tillegg har sosialfagene dybdekunnskap rundt de barna som har særlige utfordringer knyttet til atferd, dette har også for eksempel spesialpedagoger. Miljørettede tiltak rundt barn med særskilte behov ble av Ramstad (2017) pekt på som en måte miljøarbeidere brukes på i skolen. Miljøarbeideren må også være åpen for andre profesjoners holdninger og tanker rundt unges behov.

5.8.2 Lærere og miljøarbeidere?

Lærere peker i alle artiklene på et behov for flere ressurser, og kompetanse til å jobbe med økte psykisk helseutfordringer. Dette indikerer uansett trolig et behov for å ta grep. Økte psykiske plager hos unge understøttes i teksten av annen litteratur også. Men de ulike faglige målene og perspektiver hindrer det å jobbe forebyggende sammen (Folkman et al, 2023, s. 72). Man kan forstå problemene ulikt og da se på behovet for å jobbe helsefremmende ulikt.

Lærerne er bekymret for at økte krav til deres psykiske helsekompetanse, retter fokuset bort fra de andre fagene (NOU 2015: 2, s. 301). Her kunne da andre yrkesgrupper bidratt inn. Sett i dette lyset kan det tolkes som at miljøarbeidere også kan avlaste lærerne. Er andre yrkesgrupper mer egnet til å avlaste læreren? Kan læreren selv få ressursene til å håndtere dette alene? Likevel peker flere lærere på behovet for miljøarbeidere som en ressurs i skolen (Holte et al, 2022) Det samme er gjeldene i «*Psykisk helse skapes i de daglige skoleerfaringene: skolen som arena for å fremme god psykisk helse i et systemisk perspektiv*» (Holte et al, 2022). Lærerne i utvalget i de ulike artiklene er også et begrenset utvalg. De kan alene ikke stå for å definere behovene for miljøarbeidere i skolen og deres oppgaver. Lærenes

erfaringer kan likevel indikere noen behov for ressurser i skolen. Funnene i artiklene peker på økte psykiske helseutfordringer og kompetansebehov i skolen. Funnene kan indikere hvilken posisjon miljøarbeidet bør ha rundt psykisk helsearbeid i skolen.

6.0 AVSLUTNING

Hvordan kan egentlig miljøarbeideren jobbe med å styrke den psykiske helsen i skolen, gjennom tverrprofesjonelt samarbeid? Det står klart at det er en økning i psykisk uhelse blant de unge, hvor økte psykososiale problemer krever økt kompetanse. Lærerne opplever selv å ha for lite kompetanse på psykisk helse. Flere lærere etterspør flere miljøterapeuter og andre yrkesgrupper inn i skolen. Miljøarbeidere lovfestes ikke i skolen, og lærere har ansvaret for undervisningen sosialt rundt psykiske ferdigheter.

Det helsefremmende fokuset vektlegger tidlig innsats i skolen. Psykisk helsefremmende faktorer er elever som får være med på å medvirke til hvordan eget skolemiljø skal være. Også en tillitsfull relasjon mellom lærere og elever kan virke helsefremmende. Gjennom å ta hensyn til beskyttelsesfaktorer rettet mot alle, skal tiltakene hindre utviklingen av vansker. Sosialfaglig kompetanse har mye kompetanse på psykososialt miljø sin innvirkning på psykisk helse. Kompetansen bak psykisk helsefremmende arbeid er kompleks, det fordrer et godt tverrprofesjonelt samarbeid. Kompetansen til vernepleiere, sosionomer og barnevernspedagoger kan bidra til å fange opp problemer. Sosialfagets holdninger rundt tverrprofesjonelt arbeid er likeverdighet og åpenhet. Dette kan bidra inn til et godt samarbeid med andre aktører på skolen. Statusen til andre yrkesgrupper i skolen pekes på som lavere enn lærerens. Sosialfagenes holdninger rundt samarbeid, kan bidra positivt inn i tverrprofesjonelt samarbeid.

En ting som kommer klart frem i studien er at det er mangel på ressurser rundt å jobbe psykososialt. Den psykososiale kompetansen knyttes i lav grad tydelig opp til konkrete tiltak, som løses av et konkret profesjonsområde. Miljøarbeidere er etterspurt av flere ansatte lærere i skolen. Det er behov for mer forskning på effekten av miljøarbeidet inn i skolen. En utfordring i studie har vært å finne frem til nok forskning rundt miljøarbeid i skolen. Teksten har forsøkt å se på hvilke hull sosialfaglig kompetanse kan tette. Oppgaven synliggjør altså sosialfaglig kompetanse opp mot behovene for mer kompetanse. Her har det blitt rettet et kritisk lys på hvordan man vurderer nytten av miljøarbeid. Med dette menes det at også annen kompetanse må tas i betraktning og vurderes som nyttige. Her kreves det en mer omfattende sammenligning, rundt hvilke yrkesgrupper som best kan bidra til å motvirke psykisk uhelse i skolen. Ut fra det tverrfaglige fokuset oppgaven reiser, utelukker trolig ikke den ene yrkesgruppen den andre, men kan utfylle hverandre. Mer konkrete tiltak rundt denne utfyllelsen gjenstår det altså mer forskning på.

Litteraturliste

De tre artiklene

- Gjertsen, P. Å, Hansen, M. B. V. & Juberg, A. (2018). Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 21(2), 163-179. <https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2018-02-05>
- Holte, K. L, Foss, E. M. & Sträng, R. (2022). Psykisk helse skapes i de daglige skoleerfaringene: skolen som arena for å fremme god psykisk helse i et systemisk perspektiv. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 106(4), 345-359. <https://doi.org/10.18261/npt.106.4>.
- Horverak, M. O. & Helmersen, M. (2023). Helsefremmende kompetanser og helsefremming i skolen. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 107(2), 152-165. <https://doi-org.ezproxy.uis.no/10.18261/npt.107.2.5>

*Valgfri litteratur

Bøker

- Dalland, O. (2020) *Metode og oppgaveskriving*. Gyldendal. *22 sider.
- Gjertsen, P.-Å. (2013). *De usynlige barna*. Fagbokforlaget. * 43 sider.
- Glavin, K. & Erdal, B. (2018). *Tverrfaglig samarbeid i praksis: Til beste for barn og unge i kommune-Norge*. Kommuneforlaget. *27 sider.
- Kristoffersen, N., J. (2019). Livsstilsutfordringer og pedagogisk endringsarbeid. I A., L., Svalastog, N., J., Kristoffersen & H., S., Lile (red.), *Psykososialt arbeid: Kunnskap, verdier og samfunn* (s. 134-167) Gyldendal. *33 sider.
- Lile, H., S. (2019). Opplæring, normer og verdier i psykososialt arbeid. I A., L., Svalastog, N., J., Kristoffersen og H., S., Lile (red.), *Psykososialt arbeid: Kunnskap, verdier og samfunn* (s. 43-76) Gyldendal. *33 sider.
- Madsen, O., J. (2020). *Livsmestring på timeplanen: Rett medisin for elevene?* Kompass. * 10 sider.
- Svalastog, A., L, Kristoffersen, N., J, og Lile, H., S. (2019). Introduksjon til psykososialt arbeid. I A., L., Svalastog, N., J., Kristoffersen og H., S., Lile (red.), *Psykososialt arbeid: Kunnskap, verdier og samfunn* (s. 17-36) Gyldendal. *19 sider.
- Thidemann, I. (2019). *Bacheloroppgaven for sykepleierstudenter: den lille motivasjonsboken i akademisk oppgaveskriving* (2.utg). Universitetsforlaget. *12 sider.

Lovverk

- Grunnloven. (1814). *Kongeriket Norges grunnlov* (LOV-1814-05-17). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn?q=norges%20grunnlov>
- Folkehelseloven. (2011). *Lov om folkehelsearbeid* (LOV-2011-06-24-29). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-29/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2
- Menneskerettsloven. (1999). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett* (LOV-1999-05-21-30). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_8#KAPITTEL_8
- Opplæringsloven. (1998). *Lov om grunnskolen og den videregående opplæringen* (LOV-1998-07-17-61). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_11#KAPITTEL_11

Offentlige dokumenter

- Folkehelseinstituttet (2014). *Folkehelse rapporten 2014: Helsetilstanden I Norge*.
<https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2014/folkehelse rapporten-2014-pdf.pdf> * 272 sider.
- Meld. St. 19 (2018-2019). *Folkehelsemeldinga: Gode liv i eit trygt samfunn*. Helse- og omsorgsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-19-20182019/id2639770/> * 204 sider.
- Meld. St. 23 (2022-2023). *Opptrappingsplan for psykisk helse*. Helse- og omsorgsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/0fb8e2f8f1ff4d40a522e3775a8b22bc/no/pdfs/stm202220230023000dddpdfs.pdf> * 115 sider.
- NOU 2015: 2. (2015). *Å høre til — Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-2/id2400765/> * 448 sider.

Artikler

- Larsen, M (2011). Skolen som arena for helsefremmende og forebyggende arbeid relatert til psykisk helse hos ungdom, tidsskrift for psykisk helsearbeid, 8 (1), 24-34.
<https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/doi/epdf/10.18261/ISSN1504-3010-2011-01-04>
* 10 sider.
- Ramstad, L. T (2017). *Veien blir til mens man går. En studie av miljøterapeutrollen i ungdomsskolen* [bacheloroppgave]. Høgskulen i Volda. * 153 sider.

Ekskludert fra valgfri litteratur**Bok**

- Barstad, A. (2014). *Levekår og livskvalitet: vitenskapen om hvordan vi har det*. Cappelen Damm Akademisk.
- Engvik, T., M., K. (2019) #Vågåvære. Cappelen Damm

Artikkel

- Folkman, K., K., Fjetland, K., J., og Josefsson, K., A (2023). Forebyggende og helsefremmende «systemarbeid» i skolen: PPT- og HS-perspektiver. Norsk pedagogisk tidsskrift, 107 (1), 65-80). <https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/doi/epdf/10.18261/npt.107.1.7>

Dokument

- Fagforbundet. (2023). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere* [Brosjyre]. <https://www.fo.no/yrkesetisk-grunnlagsdokument/fo-yrkesetisk-grunnlagsdokument-2023-2027-article6951-3644.html>

* Totalt antall sider i valgfri litteratur: 1401 sider (ekskludert lovtekster)